SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Nesakyk, kad nieko negali pakeisti

Susigrąžinti emigrantus - nerealios svajonės. Dabar reikia rūpintis, kad dvejojantys daugiau neemigruotų. Taip teigia savo kailiu emigranto duonos krimtęs molėtiškis Linas Bareikis. Tačiau valdžios pastangų spręsti šią problemą kol kas nematantis, o girdintis tik kalbas. Pats keletą metų praleidęs užsieniuose, grįžęs į Tėvynę Linas abejoja, ar jo pasekėjų bus daug.

Asmeninio albumo nuotr.

▶ Dirbdamas Norvegijoje Linas Bareikis labiausiai ilgėjosi šeimos

Kas jį parvijo iš Norvegijos, Linas kalba neslapukaudamas. Ketinęs šioje šalyje praleisti dvejus metus, parvažiavo po pusantrų. Svetimoje šalyje, prisipažįsta, net gerai uždirbant gyventi be šeimos jam buvo sunku. Tiesiog ilgiau kentėti nebegalėjo, nes žudė namų ilgesys.

Lietuvoje L.Bareikiui, galima sakyti, pasisekė. Grįžęs surado darbą pagal specialybę.

Kai važiavo namo, dar nežinojo, ką veiks. Dirbdamas Norvegijoje buvo išsiuntinėjęs daug gyvenimo aprašymų, išdėstęs, kokios turi patirties, bet keturis mėnesius rimtų pasiūlymų nesulaukė. (L.Bareikis yra baigęs Kauno J.Vienožinskio kolegijos menų fakultete medžio dekoratyvinę plastiką. Tik grįžimo išvakarėse sulaukė kvietimo iš vienos solidžios baldų gamybos įmonės. Bet tai nebuvo pasiūlymas, kokio tikėjosi, todėl nusprendė, jog pagal turimas kompetencijas toks darbas jo netenkina. Vis dėlto po poros mėnesių iš tos pačios įmonės Linas vėl sulaukė kvietimo. Šį kartą pasiūlymas tiko, jis tapo padalinio vadovu.

Nors dabar Linas gauna, Lietuvos mastais vertinant, neblogą atlyginimą, nedžiūgauja. Juokiasi, jog tebesijaučia pusiau emigrantu. Mat ta įmonė už šimto kilometrų nuo namų. Sako, Molėtuose darbo gauti neįmanoma, Molėtai dabar išgyvena krizę. Tad skirtumas nuo ankstesnio gyvenimo tėra toks, kad dirbdamas Norvegijoje šeimą matydavo kartą per pusę metų, o dabar - savaitgaliais. Tačiau su tuo jis susitaiko, nes tokia esanti daugelio provincijos miestelių gyventojų dalia.

Apie tai, kokia jam pasirodė Lietuva grįžus ir ką patyrė dirbdamas užsienyje, L.Bareikis sutiko papasakoti „Žalgiriui“. Atviram pokalbiui ryžosi siekdamas atverti akis tiems, kurių valioje yra sustabdyti emigraciją ir įžiebti geresnės ateities viltį čia liekantiems. Pokalbį pradėjome nuo to, kas gali paskatinti grįžti išvykusius ir ar grįžusiam emigrantui įmanoma susirasti darbą.

- Pirmiausia reikia susitarti, apie kokius emigrantus mes kalbame,- sako L.Bareiklis. - Paprastų darbuotojų mes nesusigrąžinsime, tai tik žydra svajonė, apie kurią kalbėti neverta. Nes čia atlyginimai labai maži. Didelės įmonės vieno aukščiausių vadovų atlyginimas toks, koks yra žemiausio lygio statybininko atlyginimas Norvegijoje. Tai jeigu pabandysite susigrąžinti tą statybininką, jis pagalvos, ar čia įstengs nusipirkti valgyti, ir negrįš.

- Bet pats juk grįžai. Tad kokius žmones susigrąžinti mes dar galime turėti vilties?

- Galime susigrąžinti idėjinį žmogų, mylinį šalį, norintį čia gyventi su šeima. Tą, kuris tiki, kad kažkada ir Lietuvoje gyventi bus geriau.

- Idėjiniu netampama užsienyje. Juk jis išvyko nepaisant, kad namie buvo idėjinis...

- Tikrai taip. Gal jis kažkada tikėjo, kad gyvens Lietuvoje ir jos neapleis, deja, jam teko išvažiuoti. Vadinasi, mes turėjome žmogų, bet jo neišlaikėme. O pamatęs tenykštį gyvenimą ir lygindamas su tuo, ką paliko, jis buvo dar labiau demoralizuotas. Todėl sakau, kad grįš tas, kuris išvyko, nors nenorėjo išvykti. Aš grįžau, bet nesuprantu kalbų apie žmonių susigrąžinimą. Reikia stengtis, kad jie nebeišvyktų, bet nieko nedaroma.

- Pas mus mėgstama kartoti, kad jeigu čia žmonės dirbtų tiek, kiek ten, tai ir nereikėtų emigruoti. Padirbėjęs Olandijoje ir Norvegijoje jau galite palyginti darbo sąlygas. Ten, kaip ir čia, juk niekas veltui pinigų nemoka...

- Visų pirma, čia labai didelis darbuotojų išnaudojimas. Tai ypač akivaizdu gamybos įmonėse, tai matoma plika akimi. Paprastų darbuotojų algų kėlimas yra tik šnekos, tik popieriukų parodymas. Tarkime, algos kažkiek kilo. Bet jeigu palyginame su minimalios algos kilimu, specialistų algos kilo proporcingai gerokai mažiau. Jų algos proporcingai mažėjo minimalios algos link. O žemiausio lygio darbuotojų alga kilo labiausiai todėl, kad ji „pririšta“ prie minimalios algos. Tai ar tokios algos gali sugrąžinti žmones?

- O ką galėtum patarti mūsų verslininkams?

- Jeigu darbo vieta Olandijoje, kur teko dirbti, ir analogiškoje lietuviškoje gamybos įmonėje skiriasi keturis kartus... Ta pati darbo vieta, bet ten krūvis keturis kartus mažesnis, o atlyginimas keturis kartus didesnis. To reikia pasimokyti. Galima sudėlioti darbus taip, kad žmonės dirbtų mažiau, o padarytų daugiau. Nepervargę žmonės dirba našiau. Lietuviams reikia tai įsisąmoninti. Tačiau mūsų darbdaviams laimingas darbuotojas - nesuprantamas dalykas. Pas mus, jeigu dirbi viršvalandžius, tai esi labai geras darbuotojas. O ten priešingai. Ten einama link to, kad reikia mažinti darbo valandas, kad žmogus pailsėtų. Čia žmogų gniuždo ir pats požiūris į darbą. Reikia labai stipriai kovoti dėl savo vietos. Čia visi barasi, pikti, agresyvūs, nors patys yra samdiniai. Ten žmogus grįžta namo ramia galva.

▶ Mūsų darbdaviams laimingas darbuotojas - nesuprantamas dalykas

- Anksčiau sakydavo, kad žmonės emigruoja užsidirbti. Dabar imama kalbėti, kad ne maži atlyginimai juos gena, o prastas požiūris į žmogų, - jis nevertinamas. Ką apie tai manai?

- Tame tiesos yra tikrai daug. Žmonės pirmiausia važiavo užsidirbti. Bet kai išvažiavo, pamatė, jog ten juos vertina kitaip. Tada suprato. Kol kalbos nesklido, tol šito niekas nežinojo. Bet apskritai Lietuvoje žmonės net patys savęs nevertina. Tai mačiau užsienyje dirbdamas su lietuviais, tą patį matau ir čia. Lietuviai nemoka dėl savęs pakovoti. Juk pas mus, jeigu darbdavys daro taip, kaip neleidžia įstatymai, jie nuleidžia galvas ir leidžiasi išnaudojami. Kodėl Norvegijoje pas lietuvį dirbančių norvegų nerasi? Todėl, kad jis žino, jog norvego nepastumdysi.

Lietuvių tikslas ir čia, ir ten toks pats - kuo daugiau uždirbti ir kuo daugiau išmelžti iš darbuotojo. Ir ten, ir čia jie apgaudinėja įstatymus kaip įšmano.

- Kokios patirties gavai būdamas užsienyje?

- Nauda buvo tokia, kad, dirbant prižiūrėtojo darbą statybose, labai daug reikėjo bendrauti su klientais. Aš dabar galvoju, kad tai vertinga patirtis. Kiekvienam pravartu būtų išvažiuoti bent trumpam, kad pakeltų savo lygį. Kad ne tik pakeliautų, pabendrautų su žmonėmis, bet galų gale kitokią kultūrą pajustų, pamatytų, koks pasaulis gali būti. Pabuvęs ten supranti, kad Lietuvoje mes lyg kažką darome, bet iš tikrųjų nežinome, kaip turi būti, kaip galima gyventi geriau. O kiti jau gyvena, tik reikia pasižiūrėti, kaip jie tai daro. Mes kuriame tokius dalykus, kuriuos pasaulis seniai sukūręs ir jau pamiršęs. Ten, aišku, yra savos problemos. Bet kad mums kas duotų jų problemas...

- Viena iš blogybių, kurias emigrantai pripažįsta, - ten niekada nesijausi savas, visada būsi svetimas.

- Ar Lietuvoje ne taip?

- Na, Tėvynėje bent nesijauti svetimšalis...

- O kodėl nesijauti? Nes kalbą moki ir supranti, ką visi šneka? Tu Lietuvoje gali pasijusti svetimas, nes esi niekas ir tavo nuomonė niekam neįdomi. Taip įdomiai išeina: Lietuvoje visi išnaudojami, bet užtat savi. O kodėl ten jaučiasi svetimi? Todėl, kad kalbos nemoka, mentalitetas ne tas. Pavyzdžiui, dalykai, kurie pas mus atrodo savaime suprantami, ten - tabu ir niekam nesuvokiami. Jeigu Norvegijoje prie vaiko gersi alkoholį, jie į tave kreivai žiūrės, o pas mus - nieko tokio. Mes esame kitokio mentaliteto, todėl ir pasijaučiame nepilnaverčiai. Kaip jie gali jaustis pilnaverčiai, jeigu 10 metų gyvena Norvegijoje ir nemoka jų kalbos.

- Jeigu ten tokios galimybės, bet kas gali paklausti, kodėl grįžai, kas jus čia laiko?

- Vienas dalykas - noras, kad mano vaikai čia užaugtų matydami savo močiutes. Kitas dalykas, aš dar tikiu, kad Lietuva gali pasveikti. Aš pats sau noriu tai įrodyti, kad Lietuva turi tokią galimybę. Labai tikiu, kad tie mažyčiai judėjimai, kurie dabar vyksta, po penkių ar dešimties metų kažką pakeis.

- Molėtai juda?

- Kai mūsų vaikai pradėjo lankyti darželį, mokyklą, mes su žmona sujudom, pradėjom judinti ir kitus. Atsirado jaunų, kitaip mąstančių iniciatyvių žmonių, kurie taip pat ėmė judinti prastai veikiančias organizacijas, pradėjo kurti gerai funkcionuojančius forumus. Atsiranda žmonių sambūris, kuris nori matyti kitokius Molėtus. Žiūrint į tuos žmones, gimsta tikėjimas, kad galime pakeisti savo kraštą. Suprantu, kad mes nepakeisime visos Lietuvos. Bet yra galimybė per rinkimus pakeisti miestą, kuriame tu gyveni. Dabar vykdomi kažkokie neaiškūs projektai, neaiškūs jų tikslai. Atrodo, kad kažkas kraunasi sau į kišenę, o žmonių labui nedirba. Reikia nustoti fantazuoti, kad ką nors gali pakeisti išrinktas prezidentas ar Seimas. Reikia pradėti nuo savo kiemo. Mano patirtis rodo, kad daug ką galima nuveikti sakant: „Ne, aš su tuo nesutinku.“ Būtina pakeisti klaidingą žmonių mąstymą, kad nieko negalima padaryti, kad kitaip nebus. Tiesą pasakius, jeigu tokie procesai nebūtų prasidėję, aš nebūčiu galvojęs apie grįžimą į Lietuvą. Prieš kokius trejus metus buvau labai nusivylęs. Žmonės sunkiai vienijosi, tam trukdė senosios partijos. Jos ir dabar bando skaldyti judėjimus. Bet atsiranda tokių žmonių, kurie tai supranta, nepasiduoda. Man norisi tuos žmones palaikyti. Artėjantys rinkimai parodys, ar Lietuva pasirengusi kažkur eiti, kažką daryti, ar visi ir toliau pasiryžę „virti savo sultyse“. Dabar matau, kad Lietuvoje pradėjo kurtis visokie judėjimai. Pažiūrėsime, į ką jie pavirs, ar tai ne tušti žodžiai. Pas mus apie patriotizmą kalbama, kol tai naudinga kažkam. O paskui tie patriotizmo propaguotojai įsivelia į tokius skandalus, kad paaiškėja, jog nebuvo jokio patriotizmo, jokio sąžiningumo.

Kalbino Jaunius POCIUS

1988-ųjų spalis. Tada visi skandavome „Lietuva!"

Prieš 30 metų, spalio 22-23 dienomis Lietuvos žmonių žvilgsniai buvo nukreipti į Vilnių, kur vyko Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio steigiamasis suvažiavimas. Kaip šiam svarbiam įvykiui buvo rengiamasi ir kokius pavojus jau tada įžvelgė sąjūdininkai?

Apie tai prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDĖJIMO apskritojo stalo diskutavo Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signatarai Rolandas PAULAUSKAS, Algimantas NARVILAS, Egidijus BIČKAUSKAS ir Vytautas RADŽVILAS. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

Eltos archyvo nuotr.

G.JAKAVONIS: Šiemet pažymime Lietuvos Respublikos Persitvarkymo Sąjūdžio 30-metį. Neeilinis renginys buvo Sąjūdžio steigiamasis suvažiavimas. Matant Sąjūdžio metais paskelbtus renginius, kartais atrodo, kad šiandien tai daroma daugiau dėl „paukščiuko". Norėčiau matyti juose daugiau šilumos, susiklausymo. Gerbiamas Rolandai, jums buvo apie 30 metų, kai Steigiamajame suvažiavime pasakėte savo garsiąją kalbą, kurioje pirmą kartą viešai nuskambėjo reikalavimas pasisakyti dėl Lietuvos ateities. Kaip dabar viskas pasikeitė?

R.PAULAUSKAS: Pradėkime nuo to, ko man, trisdešimtmečiui, tada trūko toje šalyje, kurioje mes gyvenome. Tie 50 metų Tarybų Sąjungoje buvo labai skirtingi. Aš kalbėsiu apie tą laikotarpį, kuriame gyvenau. Tada jau nebuvo masinių trėmimų, nebuvo tokių represijų, kokios buvo pokariu. Taigi ko man trūko. Pirmiausia, valstybiniame lygmenyje, Lietuvos valstybė tarsi ir buvo. Buvo sienos, gyventojų buvo, valdžia buvo, net Užsienio reikalų ministerija buvo. Bet visa tai tebuvo dekoracijos. Net keldavo juoką, ką ta Užsienio reikalų ministerija veikia. Tai buvo tik dekoratyvinė valstybė. Lietuvoje ir mano kartoje, buvo žmonių, kurie norėjo tikresnio valstybingumo. Ko tada trūko? Dominavo rusų kalba. Atrodo, kad lietuvių kalbos niekas nepersekiojo, tačiau rusų kalba, kuria kalbėjo dalis pasaulio, neišvengiamai mus skandino. Neturėjome savų pinigų, apie tai net nesvajojome, nors žinojome, kad pasaulyje yra valstybių su savo pinigais. Kariuomenė... Tu vis susiduri su svetima kariuomene. Be jokios abejonės - veikė ir dominuojanti ideologija. Kalbėti reikėjo taip, kaip reikėjo, jeigu norėjai gauti geresnį kąsnį.

Kalbant buitiniu lygmeniu, galima kalbėti apie elementarų prekių deficitą. Net tualetinio popieriaus turėdavome ieškoti „per blatą". Valgyti turėjome, bet dėl maisto turėjome daryti visokias vingrybes. Interneto tuomet nebuvo, informacija per radiją ir televiziją buvo ribojama. Turėjome skaityti, matyti ir girdėti tai, ką kažkur nuspręsdavo kokie nors dėdės. Buvo ribojama ūkinė veikla. Mano kartoje buvo tokių žmonių, aš taip pat toks buvau, kurie buvo linkę į komercinę veiklą, tačiau visais šiais dalykais galėjai užsiiminėti pogrindyje. Klestėjo korupcija. Visi matėme, kaip vagiama iš fabrikų, iš to kildavo turtinė nelygybė. Buvo specparduotuvės. Dabartinei kartai tai sunku suprasti. Keliauti galėjome tik po Tarybų Sąjungą. Aišku, ši šalis buvo didelė ir kelionės buvo pigios, bet į užsienį išvykti buvo sudėtinga. Buvo perdėta valstybės globa, valstybė kišosi į privatų gyvenimą. Aš nešiojau ilgus plaukus, dėl šito irgi teko kariauti. Visa tai išsiliejo į visišką neatitikimą to, ką rodydavo spauda, televizija, ir to, ką mačiau gyvenime.

Lygiai tas pats neatitikimas buvo ir Sąjūdyje. Pirmą dieną susirinkęs Sąjūdis skandavo Algirdo Brazausko pavardę. Susirinkome griauti valdžią, o visa salė atsistojusi skanduoja Komunistų partijos viršininkams. Visiškas neatitikimas. Ir aš tuomet pasakiau savo kalbą, norėdamas tai parodyti.

Gediminas JAKAVONIS
Žalgirietis

▶ Matant Sąjūdžio metais paskelbtus renginius, kartais atrodo, kad tai daroma labiau dėl „paukščiuko"

G.JAKAVONIS: Gerbiamas Algimantai, visur ir visuomet būdavo ideologai, bet būdavo ir mažiau matomi žmonės. Pats esate iš juodadarbių Sąjūdžio „arkliukų". Kokios mintys kyla, prisiminus tuos laikus?

A.NARVILAS: Rolandas išsakė savo asmenines refleksijas. Man viskas atrodė truputėlį kitaip. Man Lietuva, himnas, vėliava ir visa kita buvo vertybiniai reikalai. Visa tai, valstybę, aš įsivaizdavau labai romantiškai, kaip lietuvių susitelkimo vietą, kur klesti tautiškumas. Mano supratimas tuo metu buvo visiškai kitoks. Tačiau svarbiausias noras buvo valstybingumo atstatymas. Tie visi dalykai šiandien atrodo nerealiai paprasti, prieinami. Nebuvo jokio išsisluoksniavimo idėjų lygmenyje ir panašiai, nes pagrindinė idėja buvo valstybė, Lietuva. Visa kita buvo toli, priekyje. Niekas apie tai nekalbėjo, niekas, nei aš, nei kas nors kitas, nesidalino savo matymais, nes pats valstybės atstatymas buvo pakankamai fantastiškas. Žinoma, labai gaila, kad Sąjūdžio trisdešimtmečio minėjimas, koks dabar vyksta, atrodo kaip niekam nereikalingo, seno dulkino daikto ištraukimas, kaip minėjote, darbas tik dėl „paukščiuko".

G.JAKAVONIS: Sąjūdžio laikais visuomet labai jautėsi trintis tarp Vilniaus ir Kauno. Dabar kalbėjo du kauniečiai, jūs, Egidijau, su ponu Vytautu, esate vilniečiai. Tačiau norėčiau, kad kalbėtumėte ne apie tuos skirtumus, o apie tai, kas jums guli ant širdies, apie tą suvažiavimą, kurį visi stebėjo kaip vienybės išraišką tuo metu, kaip didelį sukilimą.

E.BIČKAUSKAS: Rolandas jau paminėjo turtinę nelygybę, korupciją. Šiandien važiuodamas per radiją išgirdau, kad vyksta „Maisto banko" akcija. 20 proc. skurstančių žmonių gyvena 7 kartus blogiau už tuos 20 proc., kurie gyvena pasiturinčiai. Tad nelygybės ir dabar užtenka. Keletą kartų buvo akcentuota valstybė Lietuva. Aš sau užduodu klausimą: o jeigu ta valstybė Lietuva būtų komunistinė tokioje pačioje santvarkoje. Kas iš to? Ar labai mes džiaugtumėmės? Ar aš labai džiaugčiausi? Ne. Kur lenkiu? Nejučiom mes pamirštame, bent jau aš esu įsitikinęs, kad tuo metu vyko dvi revoliucijos: revoliucija prieš komunistinę ideologiją, komunistinę valdžią ir nacionalinio išsivadavimo revoliucija. Pirmame etape, mano nuomone, Sąjūdyje buvo kalbama apie komunistinės ideologijos ir komunistinės bolševikinės santvarkos sugriovimą. Sąjūdžio suvažiavimas buvo neeilinis renginys vien todėl, kad jis sukūrė organizacines struktūras ir galų gale privertė visus iš visų Lietuvos rajonų, regionų žmones pamatyti, kad jie nėra vieni. Tai turėjo milžinišką įtaką. Rolando kalba Sąjūdžio suvažiavime sulaukė neeilinės reakcijos. Tuo metu aš buvau įsitikinęs, kad jo kalba yra per ankstyva, kad ji įneš chaosą. Dabar - ne. Dabar aš galvoju, kad ji buvo pačiu laiku ir reikėjo tą padaryti. Politikoje ir tokiose situacijose reikia galvoti, kad viskam turi būti savo laikas. Nereikia vaidinti, kad Sąjūdžio suvažiavimas buvo surengtas vos ne dėl to, kad skelbtumėm Lietuvos nepriklausomybę. Ir Lietuvai, ir mums patiems, mano giliu įsitikinimu, dar reikėjo subręsti.

Aš gerai pamenu 1988 metų gegužės 9 d., kai Maskvoje per suvažiavimą paskelbiau apie Molotovo-Ribentropo pakto egzistavimą. Tai viešai atskleidžiau pirmą kartą, todėl kilo didelis chaosas. Gorbačiovas turėjo daryti pertrauką ir aš pats, atvirai pasakius, išsigandau. Viskas atrodytų gerai, drąsos man užtenka. Bet ar su savo šiuo išsišokimu nesugadinau visko? Manau, kad ir aš, ir Rolandas pasisakėme laiku. Visa tai mus tik brandino. Po daugelio metų dėkoju Dievui, kad mes tuo metu turėjo realią opoziciją - Antaną Terlecką ir jo organizaciją. Tokią opoziciją, kuri mums ir į kailį duodavo, ir pastumdavo, bet neperžengė tam tikrų ribų, kurios kitose vastybėse būdavo peržengiamos. Vienas iš svarbiausių mūsų uždavinių buvo sugriauti komunistinę ideologiją ir per tai pasiekti Lietuvos nepriklausomybę.

Egidijus BIČKAUSKAS
Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras

▶ Nereikia vaidinti, kad Sąjūdžio suvažiavimas, buvo surengtas vos ne tam, kad skelbutumėm Lietuvos nepriklausomybę.

G.JAKAVONIS: Gerbiamas Vytautai, kas jums, kaip to meto įvykių dalyviui, įsiminė labiausiai?

V.RADŽVILAS: Tokie įvykiai, kaip Sąjūdžio suvažiavimas, iš trisdešimties metų perspektyvos natūraliai atrodo visiškai kitaip. Atsakant į jūsų klausimą, kodėl valdžia šio įvykio nemini, galima pasakyti tik tiek, kad būtų labai keista, jeigu ji norėtų tai prisiminti. Tenka dalyvauti Sąjūdžio steigimo, Sąjūdžio pirmeivių minėjimuose, kai jie pažymi dienas ir Lietuvos vietas, kuriose buvo įkurtos iniciatyvinės grupės, ten matau daug tikrumo, nuoširdumo ir, kas itin džiugina, dar gyvos Sąjūdžio dvasios. O kad oficialioji Lietuvos valdžia negali rimtai ir nuoširdžiai minėti tokio jubiliejaus, suprantama, nes dabartinė Lietuva yra valdoma žmonių, kuriems Sąjūdžio idėjos yra ne tik svetimos, bet ir griežtai nepriimtinos.

Apie save galiu pasakyti, kad Sąjūdžiui aš buvau visiškai subrendęs, nes augau politinio kalinio šeimoje ir mums faktas, kad Lietuva okupuota, buvo savaime akivaizdus. Buvau labai griežtai auklėjamas. Šiandien galiu žaismingai prisiminti vieną epizodą, kai būdamas šeštokas ar septintokas berniokėlis žiūrėjau sovietų ir čekų ledo ritulio varžybas. Sovietams išlyginus rezultatą, aš nudžiugau, o tėvukas mane išgrūdo iš kambario pamokydamas, kad už okupantą „sirgti" negalima.

Taigi Sąjūdyje aš buvau atsakingas už rėmimo grupių steigimo koordinavimą ir daug ką mačiau labai anksti. Būtent tie pastebėti dalykai ir lėmė, kad aš galiausiai atsidūriau Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signatarų sąraše. Sąjūdžio suvažiavimas buvo nepaprastai džiugus, bet į jį atėjau su dvilypiais jausmais. Kaip jau minėjau, buvau koordinatorius, Sąjūdžio išvakarėse teko važinėti po rajonus ir spręsti didžiai nemalonų klausimą - jau tada prasidėjo kiviršai, kas turėtų dalyvauti suvažiavime su balso teise. Tai reiškė, kad jau tada prasidėjo nematoma kova dėl valdžios. Kitas dalykas, kuris suvažiavime man pasėjo nerimo jausmą, buvo štai koks. Turbūt visi prisimename, kad kai kas nors ištardavo skambesnę frazę, milžiniška salė žmonių stojo ant kojų, skandavo. Cituojant ano meno komunistinę spaudą - „ilgai trunkantys plojimai". Aš irgi atsistojau, bet tik trejetą ar ketvertą kartų. Paskui šito nebedariau, nes nuojauta pasakė, kad čia kažkas negerai. Nuojauta kuždėjo, kad per daug jausmo, bet per mažai minties yra negerai. Mano sąmonėje pradėjo ryškėti, o dabar jau visiškai akivaizdus, štai koks vaizdas. Dar, regis, rugpjūčio mėnesį važiuoju į Lazdijus steigti Sąjūdžio ir pirmasis kompartijos sekretorius Stoncelis siunčia milicijos viršininką manęs suimti. Buvo subtilios ir sunkios derybos ir šito neįvyko. Bet štai ką aš noriu pasakyti: įvyko dalykas, kurį galima pavadinti ir stebuklu, nors jis neatrodo šiandien toks natūralus. Dar iki didžiojo mitingo, kai pasmerkė Molotovo-Ribentropo paktą, didžioji dalis Lietuvos buvo įbauginti žmonės. Tačiau per keletą mėnesių beveik mirtinai įbauginta ir pasyvi Tauta staigiai renkasi į tokį suvažiavimą. Tas nepaprastas lengvumas tikriausiai buvo didžioji Sąjūdžio bėda. Aš ir šiandien galvoju, nors kai kam tai gali nuskambėti ciniškai, jog mūsų nelaimė buvo ta, kad mūsų rimtai nespaudė, nepersekiojo, kad vyko masinis, paviršutiniškas atsivertimas į valstybiškumą ir t.t. Tas galiausiai išaiškėjo. Aš supratau, jokiu būdu nenoriu nuvertinti signatarų reikšmės, kad pats lengviausias darbas bus pakelti rankas už Nepriklausomybės Aktą. Jau tada supratau, kad atkurti valstybę iš tiesų, padaryti valstybę ne butaforine, su savo prezidentais, vėliavomis, ambasadoriais ir t.t., o visaverte valstybe, yra titaniškas darbas, kuriam reikia būti pasiruošus ir moraliai, ir intelektualiai ir t.t. Todėl aš tuomet supratau, kad mūšis jau pralaimėtas. Turėjau apsispręsti, ką daryti toliau: ar eiti į Aukščiausiąją Tarybą, į kurią patekti turėjau didelių šansų, ar grįžti prie to, ką mokėjau dirbti. Aš grįžau į universitetą mokyti jaunosios kartos, kiek įstengiau, rašyti knygas. Man atrodo, kad dabar šito kaip tik ir reikia, nes akivaizdu yra viena, - ta vienybė buvo tariama todėl, kad visi norėjome ištrūkti iš Maskvos gniaužtų. Tačiau po šia vienybe slypėjo skirtingi motyvai ir tikslai. Netrukus tai išryškėjo ir didelę takoskyrą šiandien jau galima įvardyti labai paprastai ir aiškiai. Vieni sąjūdininkai norėjo ištrūkti iš Maskvos gniaužtų tam, kad kurtų modernią, suverenią Lietuvos valstybę, kiti stengėsi ištrūkti iš Maskvos gniaužtų tik tam, kad pakeistų šeimininką. Grįžtant prie Rolando kalbos, noriu pasakyti, kad ji man ir patiko, aš visiškai nesutinku. Net tokia smulkmena: vieni iš mūsų sako „sovietai", o aš niekada šio žodžio nevartosiu. Aš gyvenau Tarybų Sąjungoj ir jeigu mes sakome „sovietai", tai aš sakysiu „sovietų sojūzas", jeigu jau verstume, tai reikia versti abu žodžius. Arba štai Lietuva iki 2004 metų yra vienokioje padėtyje, o vėliau įstoja į Europos Sąjungą ir yra kitokioje padėtyje. Aš kalbu apie padėtį po 2004 m. Mes valstybę turime, Seimas yra kaip ir buvusi Aukščiausioji Taryba, įstatymus leidžia kaip ta, taip ir šis, bet kaip tuomet vyraudavo Maskvos įstatymai, taip dabar vyrauja Briuselio. Skirtumo nėra. Pinigų kaip nebuvo tada, nėra ir dabar. Kariuomenė buvo svetima tada, svetima ir dabar. Tada buvo rusų kalba, dabar - anglų. Ideologija tuomet buvo vienokia, o dabar - kitokia. Bet ji yra ir vėl tu turi žinoti, ką tau reikia kalbėti, kad gautum skaniau pavalgyti. Taigi tame lygyje niekas nepasikeitė. Bet yra Užsienio reikalų ministerija, kuri jau nėra tokia dekoratyvinė, kokia buvo tuomet. Lietuvos vėliavos plazda užsienyje įvairiose organizacijose, mūsų valstybingumas yra žymiai raiškesnis, nei buvo prieš 30 metų.

Rolandas PAULAUSKAS
Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras

▶ Daugelis žmonių šiandien galvoja vienaip, o ypač valstybinė televizija kalba visai ką kita

Vytautas RADŽVILAS
Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras

▶ Vieni sąjūdininkai norėjo ištrūkti iš Maskvos gniaužtų tam, kad kurtų modernią, suverenią Lietuvos valstybę, kiti stengėsi ištrūkti iš Maskvos gniaužtų tik tam, kad pakeistų šeimininką.

ir iš dalies sustiprino šį nerimą. Nes akivaizdus prieštaravimas tarp ovacijų siekiant nugriauti buvusią valdžią ir ovacijų Brazauskui tik dar kartą parodė, kokia mes susiskaldžiusi Tauta. Kitaip tariant, nebuvo padaryta daugybė darbų, 50 okupacijos metų mūsų tautinę sąmonę suniokojo. Mes pamėginome, tų tautinės sąmonės likučių palankiai susiklosčius politinei situacijai pakako atkurti valstybei, bet jau nepakako sukurti šią valstybę tokią, kokią mes įsivaizdavome. Nepakako jėgų sukurti Kovo 11-osios Respubliką.

G.JAKAVONIS: Praėjo trisdešimt metų. Kokią kalbą, Rolandai, sakytumėte dabar?

R.PAULAUSKAS: Mano kalba tada irgi buvo nenumatyta. Aš išimties tvarka kalbėjau todėl, kad surinko parašus vienas iš mūsų kolegų. Praėjo trisdešimt metų. Su kai kuriais kolegų teiginiais aš visiškai nesutinku. Prekių mes nestokojame. Informacija ir tuomet buvo ribojama, ir dabar ribojama. Kita vertus, yra internetas ir tai padaryti jau sunkiau. Ūkinė veikla - pirmyn, tik pirmyn, bet reikia turėti pinigų, reikia turėti rinkas. Valstybės globa yra jaučiama, tik kitose sferose. Ta realybė, kuri girdima ir rodoma radijuje ir televizijoje, kaip tada skyrėsi, taip ir dabar. Tik tada televizinės realybės turinys buvo vienoks, o dabar - kitoks, pvz., vaikų ir tėvų santykiai, moterų ir vyrų santykiai, emigrantų klausimai, Europos Sąjungos reikalai. Daugelis žmonių šiandien galvoja vienaip, o, ypač valstybinė televizija, kalba visai ką kita. Šiandien, kaip ir tais laikais, aš sakau kalbas internetinėje erdvėje ir vėl jos daug kam nepatinka.

G.JAKAVONIS: Tikriausiai visi girdėjome kalbų, kad Sąjūdis buvo KGB suorganizuota akcija, tik ji išėjo iš kontrolės ribų. Net dėl paties suvažiavimo, dėl balsų skaičiavimo buvo įvairių kalbų. Algimantai, kokie būtų jūsų pamąstymai?

A.NARVILAS: Kauno atvejis ypatingas. Galima sakyti, kad Kaune Sąjūdis vyko per Kultūros fondą. Vilniuje Kultūros fondo vadovai buvo truputėlį valdomi, o Kaune - absoliučiai ne. Prieš metus iki Sąjūdžio atsiradimo Kauno kultūros fondas nusprendė atstatyti Kauno Karo muziejų su visais paminklais: Laisvės paminklu, žuvusiems už Lietuvos laisvę ir pan. Įsivaizduokite, kokia buvo bomba. Kauno kultūros fondo tarybą tris kartus kvietė „ant kilimo" vykdomoji valdžia dėl Dariaus ir Girėno, Vytauto Didžiojo paminklo ir pan. Tvyrojo tokia dvasia, mums buvo visiškai aišku, kad kažkas turi vykti. Susirinkę aptarinėjome sąrašus, kas galėtų būti toje grupėje ir štai Vilniuje atsiranda Sąjūdis. Dvi dienos iki suvažiavimo pas mane ateina žmogutis iš „organų" ir pasako, kad net nebandytume šitų dalykų daryti. Susitikimas turėjo vykti menininkų namuose, tačiau susiskambinome su architektų namais ir perkėlėme ten. Tai, ką Rolandas pasakė per suvažiavimą, mes puikiai jautėme, žinojome ir supratome. Pradinė ta mūsų žmonių grupė, galima sakyti, buvo sterili.

Algimantas NARVILAS
Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras

▶ Labai gaila, kad Sąjūdžio trisdešimtmečio minėjimas, koks dabar vyksta, atrodo kaip niekam nereikalingo, seno dulkino daikto ištraukimas

Mes labai daug kalbėjome apie vertybes, ne tik apie organizacinius klausimus. Kodėl vėliau Sąjūdis nusivažiavo? Aš galvoju, kad žmogus, atsidūręs Sąjūdžio priešakyje, pasėjo tą piktumo, įtarumo, susiskaldymo sėklą. Atidengiant Laisvės paminklą 1989 m. vasario 16 d. kardinolas Vincentas Sladkevičius kalbėjo, kad reikia dėti raudoną brūkšnį, užmiršti kas ką darė, o prisiminti ir vertinti tai, kas ką dabar sako, ką dabar galvoja, ką dabar dirba. Latvijoje ir Estijoje trisdešimtmečio minėjimuose yra visiškai kitokia atmosfera, visiškai kitoks bendravimas tarp žmonių, sąjūdiečių. O mūsų lyderio pastangomis Sąjūdį pavyko privatizuoti, jis dabar yra grynai partinė struktūra.

E.BIČKAUSKAS: Sutinku, kad tuo laikotarpiu emocijų buvo daugiau negu šalto proto, bet galbūt tai buvo neišvengiama. Gerai pamenu, kai prieš Kovo 11-ąjį, kovo 7 ar 8 dieną susitikome su JAV ambasadoriumi Metloku ir mums tiesiai šviesiai buvo pasakyta, kad jokio pripažinimo po Kovo 11-osios jūs nelaukite. Pas mus į tai niekas nekreipė dėmesio. Žinome, kad niekas mūsų ir nepripažino. Kad pasiektumėm tai, ką pasiekėme, bent tuo metu, reikėjo perlaužti tą patį komunistinį bloševikinį stuburą. Mes padarėme labai daug, kad Maskvos imperinė komunistinė ideologija sugriūtų. Kai dabar kalbame apie tai, kad Lietuva mažytė valstybė, kad negali paveikti procesų, kurie vyksta globaliniu mastu, aš manau, kad daryti įtaką gali. Gal ne taip, kaip norėtumėm, bet gali.

V.RADŽVILAS: Tai, ką mes vadiname aksomine revoliucija, buvo du persipynę procesai. Lietuvoje vyko tautinė išsivaduojamoji demokratinė revoliucija ir tuo pat metu, be jokios abejonės, vyko ir vadinamoji pertvarka. Manyti, kad mes tiesiog išsivadavome, o pertvarka žlugo, būtų labai apgaulinga. Mano prielaida būtų tokia, kad formaliai atkūrus valstybę, labai greitai prasidėjo antisąjūdinė kontrevoliucija. Jos esmė, kad milžiniška dalis sąjūdiečių, kaip dabar jau aiškėja, paprasčiausiai siekė patekti į buvusį politinį elitą. Dėl tos priežasties šiandien yra visiškai neišvengiama, kad ne be pagrindo kalbame, jog faktiškai Lietuvoje turime vieną partiją arba vieną partiją, susikaldžiusią į skirtingas frakcijas. Norint sukurti Kovo 11-osios Respubliką tokią, kokia ji aprašyta Konstitucijoje, pirmiausia reikėjo politinės valios. Norint įsteigti valstybę, būtiniausia sąlyga yra sukurti socialinį ir politinį ryšį, o tai yra įmanoma vieninteliu būdu - visi jos steigėjai privalo atsisakyti savo egoistinio intereso. Kai atkūrėme formalias valstybines institucijas, aš juokaudamas pasakau, kad valstybė buvo paversta sovietinių laikų mėsos ar pieno kombinatu. Ji buvo pradėta traktuoti kaip išteklių šaltinis ir dėl tų išteklių prasidėjo nuožmi kova. Mums, sąjūdiečiams, ta situacija yra labai nemaloni, net potencialiai pavojinga moraliniu požiūriu. Nes jeigu ši tendencija nebus sustabdyta ir mes pagaliau nerasime savyje valios steigti tikrą valstybę, galime įeiti į istoriją kaip žmonės, turėdami geriausius ketinimus, priartinę lietuvių Tautos išnykimą. Toks paradoksas: kad ir kokia atgrasi buvo sovietinė geležinė uždanga, ji mus kaip Tautą saugojo bent jau fiziškai. Tai buvo kalėjimo saugumas. Dabar mus valdyti ir sunaikinti yra pasitelktos tokios technologijos, kurios yra nepalyginamai rafinuotesnės ir subtilesnės negu sovietiniais laikais. Nereikia lietuvaičių suvaryti į vagonus su sargyba ir šunimis, jie patys susikrauna lagaminus ir nusiperka bilietus į kraštus, iš kurių greičiausiai negrįš. Po trisdešimties metų mes turime dabar kelti klausimą, ar išliksime kaip valstybė ir Tauta?

Parengė Gediminas JAKAVONIS

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje www.suzalgiriu.lt

NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2018

2018 metų NACIONALINĖS VERTYBĖS pristatomos šeštadieniais „Žalgirio“ nacionalinio pasipriešinimo judėjimo priede su „Respublika“. Rašykite ir Jūs!
NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2018, A.Smetonos g. 2, Vilnius LT-01115, arba el.paštu redaktorius@respublika.net. Tel. (8-5) 212-35-25

Ramygalos šviesuolė, tautodailininkė D.Ulienė

Gyvenime taip karts nuo karto atsitinka - netikėtai sutinki žmogų ir jis tau įkrenta į širdį, apie jį mąstai, stebi, domiesi jo gyvenimu, kūryba. Viena iš mano būrio sutiktų žmonių - ramygalietė senjorė Danutė Ulienė. Su ja susipažinau šio miesto jaukioje, nedidelėje bibliotekoje vykusiame renginyje, kuriame dalyvavo būrys knygų mylėtojų. Tarp jų buvo ir Danutė su vyru Romu. Šnektelėjome. Sužinojau, kad laisvalaikiu tapo, iš vytelių pina nėrinius, dalyvauja Panevėžio regiono tautodailės parodose, rengia personalines ekspozicijas ir kad esanti apdovanota pačiu brangiausiu Panevėžio rajono bendruomenės sąjungos įsteigtu prizu „Mūsų kaimo šviesuolis“. Tapo įdomu, todėl paprašiau leidimo susitikti jų namuose. Sutarėme, kad susitiksime, kai gėlės žydės...

▸ Tautodailininkė Danutė Ulienė

▸ Pintų raštų kompozicijos

Autorės nuotr.

Prabėgo vasara ir vis neradau laiko. Paskambinau spalio mėnesį. Tautodailininkė apsidžiaugė, kad nepamiršau. Ir greit liūdnu balsu tarė: žydinčių gėlių nėra, jurginus tik ką iškasiau... Atsakiau, kad tikiu jos namuose matyti paveikslus, kupinus spalvų.

Tautodailininkė laukė. Išvydau ant sienų pakabintus, ant stalo išdėliotus paveikslus, iš vytelių pintus nuostabius gaminius. Pasakė - rodo, ką turi, ką vertina. Didžiojo kambario sieną puošė keturių paveikslų ciklas ,,Metų laikai“. Jauku ir gera buvo šiame kambaryje, žvilgsniu jaučiau metų besikeičiantį ciklą. Įėjome į kitą kambarį. Ant stalo krūvelė naujų knygų. Šeimininkė džiaugsmingai pasakė tik nusipirkusi šias knygas, skaitys su vyru vakarais.

Pradėjome su Danute kalbėti apie jos vaikystę, jos tėvų šeimą, gyvenimą Dementonių kaime, netoli Vadoklių, Panevėžio rajone. Šeimoje augo aštuoni vaikai - keturios sesės ir keturi broliai. Linksma buvo, visi viename būryje. Vasarą ganė apylinkės kaimo žmonių karves jodinėdama ant nedičkio arklio. Ant smėlio piešė paveikslus, iš medžio šakų statė namus, kūrė sodybas... Danutė bandė piešti taip, kaip jai norėjosi, nes niekas nemokė piešimo. Gavusi juodo satino medžiagos atraižą, dažais nuspalvino gėles, žydėjusias prie namo langų, vėliau aliejiniais dažais, atskiestais benzinu (,,brrrr kaip dvokė“) kūrė kilimėlius, pagalvių užtiesalus. Mama nedraudė, broliai ir sesės netrukdė, o Danutė tuo mėgavosi.

Metai bėgo. Ji suaugo, teko dirbti prisidedant prie šeimos gerovės. Trylika metų melžė ,,Artojo“ kolūkio karves. Kasdien nuo saulės patekėjimo iki saulėlydžio - ferma - namai, namai - ferma. Rankomis ryte ir vakare melžė 15 karvių, jas šėrė, šukavo, dirbo kitus darbus. Pasidžiaugė, kad vienu metu buvo pripažinta geriausia melžėja ir gavo kelialapį į Kaukazą.

Nuo šių darbų ,,išvadavo“ meilė Romui. Sukūrė šeimą. Pamečiui gimė trys vaikai. Gavusi žemės sklypą Ramygaloje, šeima nutarė statyti namą. Statė plytų, dviejų aukštų. Prasidėjo naujas gyvenimo etapas. Danutė Ulienė tapo namų šeimininke.

Bėgant laikui reikėjo kažkur dirbti. Viena pažįstama moteris pasiūlė pasidomėti vytelių pynimo darbu Panevėžio įmonėje ,,Žilvytis“. Nuvažiavo. Jai parodė, kaip reikia dirbti, pinti duonines, padėklus, ir priėmė į darbą. Davė paruoštą vytelių ryšulį ir pasakė - teks dirbti namuose, atsiskaitymas - kartą per mėnesį. Sutartis patiko - darbas vietoje, vaikai šalia mamos.

Pasak Danutės Ulienės - trejus metus pynė vieną ir tą patį gaminį - duonai padėklus. Po to sekė kitas gaminys. Taip šiam darbui buvo atiduota 13 metų.

Darbas patiko, rankos įgudo prie vytelių. Laisvalaikiu pati pradėjo pinti savo sukurtas vizijas. Taip atsirado nauji gaminiai, kuriuos priėmė įmonės vadovai. Pagal jos pavyzdžius ėmė kurti kitos pynėjos. Vėliau įsidarbino analogiškoje įmonėje ,,Karklas“. Sekėsi gerai. Ten užsiminta, gal Danutė norėtų įstoti į Panevėžio tautodailės draugiją. Pasiūlymas buvo puikus. Į rankinę susidėjusi ,,duonines“, ,,padėklus“, ,,nėrinius“ atvyko į Tautodailės sąjungos Panevėžio skyrių. 1999 metais komisijos nariai vienbalsiai nutarė - priimti.

▶ 2013 metais D.Ulienės pinti gaminiai drauge su kitų ramygaliečių moterų rankdarbiais buvo išvežti į Briuselį, Belgijos „Caritas“ organizuojamą labdaros mugę

Klausiau, kokia iš to buvo nauda? Gavo teisę dalyvauti grupinėse parodose, dalyvauti mugėse, rengti personalines parodas ir žinoma… būti pastebėtai ir įvertintai. O jų, tų įvertinimų, sulaukė daug. Prieš mane ant stalo buvo pluoštas padėkų, diplomų. Netrukus tautodailininkė iš kito kambario atėjo nešina dekoratyviniu stiklo gaminiu - didžiausiu, vertingiausiu ir brangiausiu įvertinimu - Panevėžio rajono bendruomenės sąjungos įsteigtu prizu „Mūsų kaimo šviesuolis 2014“. Ką ir kalbėti, malonu sulaukti tokio pripažinimo...

Danutė Ulienė prisiminė, kad 2013 metais josios pinti gaminiai drauge su kitų ramygaliečių moterų rankdarbiais buvo išvežti į Briuselį, Belgijos „Caritas“ organizuojamą labdaros mugę. Pasakojo, kad prisidėti prie labdaros paskatino dvi veiklios moterys: generolo majoro Vytauto Jono Žuko žmona Vilma, tuo metu dirbusi Lietuvos atstove NATO *Charity Bazaar* organizacijoje ir, žinoma, aktyvi ramygalietė Rasa Marozienė - Ramygalos miesto ir Garuckų kaimo bendruomenės pirmininkė. Mugė pasisekė, buvo surinkta per 191 tūkst. eurų.

O kaip su tapyba? - klausiau Danutės. Pagyvėjusi atsakė, kad jai tapyba nebuvo naujiena. Juk jaunystėje tapė gulbes, gėles. Tik tada ant satino medžiagos atraižos, o dabar ant drobės. Ir džiugiai priminė, kad už tai turi būti dėkinga savo dukrai Astai, technologijos darbų mokytojai, kuri skatino ir kasdien skatina tapyti. Asta mamai nupirko dažų, molbertą, teptukų ir visa, ko reikia kūrybai. Dukra buvo ir mokytoja, ir patarėja, ir vertintoja. Žinoma, neabejingas žmonos kūrybai buvo ir yra vyras Romas. Įprato prie sklindančių dažų kvapų, džiaugiasi žmonos pomėgiu. Pasak tautodailininkės, jos vyras taip pat turi menininko gyslelę, dar jaunystėje piešė, kūrė eilėraščius. Va kaip, manau, kai du taurūs žmonės sueina, laimė į namus ateina.

Abu vakarais skaito knygas, savo parašytus eilėraščius. Danutė Ulienė - dar ir poetė. Iš knygų spintos išėmusi albumėlį, paskaitė eilių. Ilgokos eilės, proginiai žodžiai glostė širdį. Posmai skirti mamos atminimui, šventinių giminaičių suėjimų proga.

O kokių dar meninių gabumų turi tautodailininkė, prisipažinsiu, per šį pirmą susitikimą nepavyko sužinoti. Be to, reikėjo skubėti į autobusą. Į sustojimą Danutė mane lydėjo vedina dviratį, kurį gavo dovanų iš mylimų vaikų. Dovanodami sakė - reikia, kad mama sportuotų, palaikytų sveikatą ir kūrybos džiaugsmą.

Istorikė Joana Viga ČIPLYTĖ

▸ Tapybos darbų ciklas ,,Metų laikai“

▸ D.Ulienė apdovanota pačiu brangiausiu Panevėžio rajono bendruomenės sąjungos įsteigtu prizu „Mūsų kaimo šviesuolis“